

**KUNTA
LIITTO**

***Onneksi on
KUNNAT!***

MIKÄ IHMEEN HYTE?

**Luottamushenkilöopas hyvinvoinnin
ja terveyden edistämisestä**

Sisällysluettelo

Johdanto	3
Mitä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kuntien toiminnassa?	4
Onko hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lakisääteistä kunnille?	5
Mitä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen tarkoittaa eri toimialoilla?	6
Kuka vastaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä kunnassa?	8
Mistä kunnat saavat tietoa kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä?	9
Mikä on hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma?	10
Mitä muita suunnitelmia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyy?	11
Mikä on hyvinvointialueiden rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä?	12
Neuvottelut osana kuntien ja hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä	13
Mitä muita toimijoita liittyy hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen?	14
Miten luottamushenkilöt voivat vaikuttaa kunnan linjauksiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä?	15
Onko hyvinvoinnin ja terveyden edistämisellä taloudellista vaikutusta kunnalle?	16
Voiko päätösten vaikutuksia arvioida etukäteen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta?	17
Mistä luottamushenkilönä saan tietoa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvistä asioista?	18

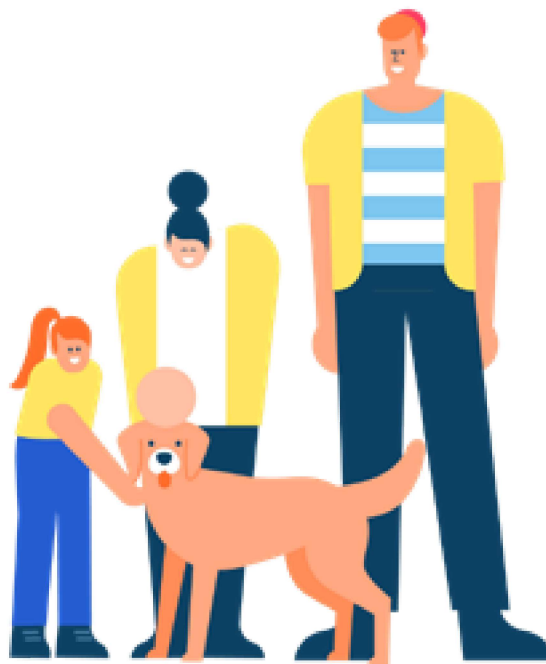

Johdanto

HYTE. Sana jonka kuulee nykyisin varsin usein, on vakiintunut lyhenne hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. HYTETU puolestaan liittyy tähän kokonaisuuteen myös arjen turvallisuuden. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnissa on myös kestävä kehityksen kannalta tärkeää ennen kaikkea sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta.

Tässä oppaassa kerrotaan siitä, mitä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on, mikä luottamushenkilön rooli on asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä sekä miten asukkaiden hyvinvoinnista ja terveydestä saa tietoa. Ja ennen kaikkea, miten kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä voi luottamushenkilönä olla edistämässä.

Vaikka opas on suunnattu ennen kaikkea kuntapäättäjille, se sopii hyvin myös aluepäättäjän, puhumattakaan molemmissa rooleissa toimivan luottamushenkilön, pikaoppaana hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

Mitä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kuntien toiminnassa?

Kunnan ja sitä kautta myös luottamushenkilön yksi perustehtävistä on edistää kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä. Hyvinvointialueuudistuksen jälkeen on noussut esiin kysymys siitä, mikä on kuntien rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. Tätä varten Kuntaliitto teki osana laajempaa kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen määrittelytyötä määritelmän siitä, mitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä on nimenomaan kuntien toiminnassa. Siinä kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on määritelty seuraavasti:

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa on hyvinvointia ja terveyttä tukevaa ja edistävää laaja-alaista yhteistyössä tehtävää kuntien toimintaa, jossa oman työn lisäksi hyödynnetään laajasti eri toimijoiden osaamista tukemassa asukkaiden hyvinvointia.

Myös asukkailla on oma roolinsa hyvinvoinnin edellytysten hyödyntämisessä.

Määritelmässä korostuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen laaja-alaisuus kuntien eri toimialojen toiminnassa, tarve yhteistyöhön paitsi kunnan sisällä, myös hyvinvointialueiden, järjestöjen, yritysten kuin eri viranomaisten kanssa. Määritelmässä korostuu se, että kuntalaisilla itselläänkin on vastuu hyödyntää kuntien ja muiden toimijoiden tarjoamia mahdollisuuksia oman hyvinvointinsa ja terveytensä edistämiseen tai ylläpitämiseen omien voimavarojensa puitteissa.

Kuntien ja hyvinvointialueiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävistä on tehty määrittelykokonaisuus, joka löytyy [Kuntaliiton verkkosivuilta](#).

Onko hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lakisääteistä kunnille?

Kyllä on. Samoin kuin hyvinvointialueille. Kuntalain 1 pykälässä on määritelty kunnan tehtäväksi asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen. Lisäksi saman lain 39 §:ssä on määritelty valtuuston tehtäväksi kuntastrategia, jonka sisällöissä on huomioitava hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Hyvinvointialueita koskien vastaavat kirjaukset löytyvät hyvinvointialuelaista. Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen voikin katsoa olevan kuntien ja hyvinvointialueiden yhteinen lakisääteinen tehtävä.

Kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävistä ja niiden keskinäisestä yhteistyöstä on säädetty tarkemmin

laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, jonka 6 ja 7 §:t käsittelevät kuntien ja hyvinvointialueiden vastuita hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.

Lisäksi useissa erityislaeissa on määritelty joko kunnan tai hyvinvointialueen tehtäväksi asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen. Osassa laeista on myös tarkennettu esimerkiksi suunnitelmavelvoitteiden muodossa tarkempia toteuttamistapoja hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Opetuksen ja vapaa-ajan toimiala, joka on hyvinvointialueuudistuksen jälkeen kuntien merkittävin osa-alue talouden näkökulmasta, on keskeisessä roolissa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Esimerkinomaisesti varhaiskasvatusta ei järjestetä sen takia, että se lisäisi automaattisesti lasten hyvinvointia vaan mahdollistamaan vanhempien työssäkäynnin tai opiskelun, mutta palveluun liittyy useita lasten hyvinvointia lisääviä elementtejä. Tällaisia ovat esimerkiksi sosiaalisten suhteiden kehittyminen, käden taitojen kehittyminen sekä levon, liikunnan ja terveellisen ruoan varmistaminen hoitopäivän aikana. Lisäksi perheille se mahdollistaa hyvinvointia lisäävien valintojen, kuten perheen taloudellisen aseman vahvistamisen työssäkäynnin kautta. Samoin kouluissa koulupäivän sisälle ja sen yhteyteen liittyy paljon hyvinvointia ja itsenäiseen elämään vahvistavia asioita.

Vapaa-aikapalvelut (sis. kulttuuri, kirjasto, nuoriso ja liikunta) taas ovat laajasti eri ikäluokkien hyödynnettävissä. Kunta järjestää ja tarjoaa puitteita mielekkääseen vapaa-aikaan ja kuntalaiset voivat hyödyntää näitä palveluita omista lähtökohdistaan ja tarpeistaan. Myös järjestöillä, yrityksillä ja muilla toimijoilla on keskeinen rooli vapaa-ajan palveluiden tuottamisessa. Lisäksi hyvinvointialueet voivat hyödyntää kuntien palveluita oman toimintansa tukena.

Teknisen toimen merkitys ihmisten arjen toimivuuteen ja sitä kautta hyvinvointiin on myös varsin

merkittäviä. Hyvä elinympäristö takaa mielekkään ja sujuvan arjen. Toimivat yhdyskuntatekniikan verkostot ovat terveyden edistämisen ja terveyden suojelun kannalta oleellisessa roolissa. Kunnat myös mahdollistavat ja valvovat laadukasta asumista ja rakentamista alueellaan. Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden näkökulmasta asuin ympäristön toimivuus ja varautuminen erilaisiin uhkiin on keskeisenä tekijänä kuntalaisten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden tunteen vahvistamisessa.

Elinvoiman näkökulmasta kunnat ovat vuoden 2025 alusta lukien siirtyneet uudenlaiseen tilanteeseen, kun niille on siirtynyt laaja-alaisesti vastuu työllisyyspalveluista. Kuntalaisten kannalta elinvoiman kokonaisuus tukee vahvasti mielekkään työelämän ja työllistymisen tukemisen kokonaisuutta. Kotoutumiseen liittyvät kysymykset puolestaan ovat merkittävässä roolissa monessa kunnassa ja kunnan rooli palveluiden tuottajana on keskeinen maahanmuuttajien yhteiskuntaan sopeutumisen kannalta. Sekä työllisyyden että kotoutumisen kysymyksissä myös hyvinvointialueiden kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää.

Lisäksi sekä kunnilla että hyvinvointialueilla on merkittävä rooli olla mahdollistamassa asukkaiden osallistumista, vaikuttamista ja toimintaa osana demokratiaa ja kansalaisyhteiskuntaa. Tämä näkökulma on keskeinen myös kuntalaisten hyvinvoinnin ja vaikuttamismahdollisuuksien ja sitä kautta yhteisöllisyyden kokemuksen osana.

Kuka vastaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä kunnassa?

Kunnan tulee määritellä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain mukaisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho omassa organisaatiossaan. Se miten määrittely tehdään tai mikä vastuutahoksi määritellään, jää kunnan omaan harkintaan.

Vastuutahoksi voidaan määritellä toimielin kuten kunnanhallitus, lautakunta tai vaikkapa laajennettu johtoryhmä. Vastuutahoksi voidaan nimetä myös kunnan työntekijä tai viranhaltija. Oleellista on, että vastuutaho on nimetty ja siitä on löydettävissä esim. kirjaus hallintosäännössä, toimintasäännössä tai muussa asiakirjassa tai asiasta on tehty

joko toimielimen tai viranhaltijan tekemä päätös. Työntekijän osalta asia voidaan myös määritellä tehtävän toimenkuvassa.

Kunnan hyvinvointijohtamisen kannalta keskeistä on, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osalta toimintaan on resursoitu riittävästi. Kuntien panostukset hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ovat olleet lisääntymään päin ja yhä useammassa kunnassa on päätoimisia työntekijöitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rinnalla. Lisäksi johdon, niin poliittisen kuin eri toimialojen viranhaltijajohdon, tuki ja kiinnostus hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen on keskeistä työn onnistumisen kannalta.

Mistä kunnat saavat tietoa kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä?

Kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tueksi on päättäjien käytettävissä huomattava määrä tietoa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamisen tueksi. Kuntien välillä on eroja käytettävissä olevan tiedon määrissä, koska osa saatavilla olevista tiedoista saattaa olla saatavilla vain osasta kuntia.

Yksi keskeisistä tietolähteistä on indikaattoritieto, jota kerätään valtakunnallisesti. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kannalta keskeisin tietolähde on SOTKANET, johon on kerätty yli 3 600 erilaista tilastotietoa väestön terveydestä ja hyvinvoinnista sekä palvelujärjestelmän toiminnasta. Myös muuta indikaattoritietoa on runsaasti tarjolla.

Lisäksi kuntia koskien tehdään erilaisia tiedonkeruita, joista käytetyimpiä ovat erilaiset Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) keräämät, terveyden edistämisen aktiivisuutta kuvaavat TEA-viisari kyselyt sekä eri kouluasteille tehtävät kouluterveyskyselyt. TEA-viisari kuvaa terveyden edistämisen aktiivisuutta kulttuurin, kuntajohdon, liikunnan, toisen asteen koulutuksen sekä perus-

opetuksen osalta. Kouluterveyskysely puolestaan tehdään perusopetuksen 4. ja 5. luokkien ja 8. ja 9. luokan oppilaille sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoille.

Monet kunnat tekevät myös erilaisia omia tiedonkeruita hyvinvoinnin tilan ja tulevien painopisteiden suunnittelun tueksi. Erilaiset kuntalaiskyselyt tai muut kuntalaisten hyvinvointia koskevat kyselyt tuottavat arvokasta paikallistason tietoa sekä päättäjien että viranhaltijoiden käyttöön.

Yksi haaste tiedolla johtamisessa on se, että suurelta osin tieto on jälkikäteistä ja saatavissa vasta viiveellä. Kansalliset tiedonkeruut ovat laajoja ja niistä saatavissa oleva tieto voi olla useamman vuoden takaista eivätkä ne välttämättä kuvaa täysin sen hetkistä tilannetta. Erilaiset tiedonkeruut voivat toistua siten, että niitä ei toteuteta joka vuosi. Lisäksi osa varmasti hyödyllisestä tiedosta on sellaista, joita ei ole valtakunnallisesti saatavilla ainakaan kaikkien kuntien osalta. Myöskään kaikkien ikäryhmien osalta ei ole saatavissa kunnan toiminnan kannalta suoraan hyödynnettävissä olevaa tietoa.

Mikä on hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma?

Kunnilla, samoin kuin hyvinvointialueilla, on lakisääteinen velvollisuus suunnitella ja raportoida hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvistä tekijöistä luottamushenkilöille. Valtuuston tulee kerran valtuustokaudessa hyväksyä laaja hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma voivat olla joko erillisiä dokumentteja tai ne voidaan yhdistää samaan asiakirjaan.

Hyvinvointikertomus on tilastojen ja muun tiedon pohjalta tehty yhteenveto hyvinvoinnin nykytilasta ja siihen vaikuttavista tekijöistä sekä edellisen valtuustokauden painopisteiden ja tavoitteiden ja tehtyjen toimenpiteiden arviointi. Hyvinvointisuunnitelmassa puolestaan kerätään valtuustokaudelle tavoitteet, toimenpiteet, vastuutahot ja resurssit sekä arviointimittarit hyvinvoinnin edistämiseksi ja hyvinvointivajeiden korjaamiseksi.

Hyvinvointikertomuksen lisäksi sekä kunnan että hyvinvointialueen tulee vuosittain raportoida asukkaiden hyvinvoinnin tilasta. Raportointi voidaan tehdä erillisraportointina tai esimerkiksi osana tilinpäätöstä ja toimintakertomusta. Vuosittainen raportointi voi olla luonteeltaan ja sisällöltään suppeampi kuin laajan hyvinvointikertomuksen sisältö.

Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma linkittyvät laajempaan kuntien ja hyvinvointialueiden suunnitelmakokonaisuuteen. Kuntien ja hyvinvointialueiden

tulee tehdä strategia, jossa on huomioitava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiat. Mitä paremmin hyvinvoinnin edistämiseen liittyvät suunnitelmat ovat keskenään yhdensuuntaisia, sitä selkeämmin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet ovat osa kunnan tai hyvinvointialueen johtamisen kokonaisuutta ja myös tukea niiden keskinäistä yhteistyötä. Hyvinvointiraportoinnin ja -suunnittelun kytkeminen osaksi talouden ja toiminnan suunnittelua sekä seurantaa, helpottaa niiden linkittämistä kunnan yleiseen johtamisprosessiin.

Kuntien ja hyvinvointialueiden toimialat ja toiminnan sisällöt eroavat toisistaan, mutta niiden tulee tehdä yhteistyötä keskenään hyvinvointikertomusten ja -suunnitelmien valmistelussa. Yhteistyön tekeminen on sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain mukaan molemmille lakisääteistä. Ainakin osittain yhteiset ja samansuuntaiset toimenpiteet ja tavoitteet kuntien ja hyvinvointialueen välillä helpottavat vaikuttavan hyvinvointijohtamisen toteuttamista yhteisten asukkaiden hyväksi.

Vaikka suunnitelmat ja raportit ovat lakisääteisiä asiakirjoja, niiden ensisijainen tarkoitus on tuottaa tietoa kuntalaisten hyvinvoinnin tilasta ja toimia päätöksenteon tueksi. Valtuuston hyväksymät suunnitelmat toimivat ennen kaikkea ohjaamassa kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä niiden painopisteiden mukaisesti, joita valtuusto on linjannut.

Mitä muita suunnitelmia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyy?

Kuntien suunnitelmakokonaisuus on varsin laaja. Kuntien tulee lakisääteisesti tehdä niin yksilötason, toimipaikka- tai koulutuksen järjestäjätason sekä kuntatason suunnitelmia. Osa näistä suunnitelmista kytkeytyy myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuuteen.

Hyvinvointisuunnitelman ja siihen kytkeytyvien hyvinvointikertomusten ja vuosittainen raportoinnin lisäksi kunnilla ja hyvinvointialueilla on sekä lakisääteisiä että vapaaehtoisia suunnitelmia. Ne joko kytkeytyvät lakisääteisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnitteluun tai ne voidaan vapaaehtoisesti kytkeä osaksi sitä.

Lakisääteisiä suunnitelmia, joilla on suora kytkös hyvinvointisuunnitelmiin, ovat lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi sekä kotoutumisen suunnittelu. Lisäksi hyvinvointisuunnittelussa pitää huomioida ehkäisevän päihdetyön suunnittelu. Erillissuunnitelmat ovat joko osa hyvinvointisuunnitelmaa tai ne voivat olla erillisiä suunnitelmia, jotka liitetään osaksi hyvinvointisuunnitelmaa. Lisäksi esimerkiksi tasa-arvoon ja yhdenvertaisuussuunnitteluun

liittyviä teemoja voidaan kytkeä osaksi kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelua. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kysymyksiä käsitellään laajemmin tuoreessa Kuntaliiton julkaisussa [Kysymyksiä ja vastauksia kuntien yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnittelusta](#).

Kunnissa tehdään myös sellaisia suunnitelmia, joilla linjataan kunnan toimintaa, mutta niiden tekemiselle ei ole olemassa lakisääteistä vaatimusta. Tällaisia suunnitelmia ovat esimerkiksi osallisuussuunnitelmat, turvallisuussuunnitelmat tai kuntien liikkumisohjelmat. Vapaaehtoisillakin suunnitelmilla on tärkeä roolinsa ja ne voidaan kytkeä osaksi hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa. On kuitenkin hyvä pitää mielessä, että jo pelkkien lakisääteisten suunnitelmien johdosta hyvinvointisuunnitelmat ovat varsin laajoja tietopaketteja, jolloin suunnitelmakokonaisuuden luettavuudesta ja näin ollen myös käytettävyydestä päätöksenteon tukena on huolehdittava. Myös erillisten suunnitelmien samansuuntaisuus on hyvä muistaa, jotta suunnitelmakokonaisuus aidosti lisää kuntalaisten hyvinvointia.

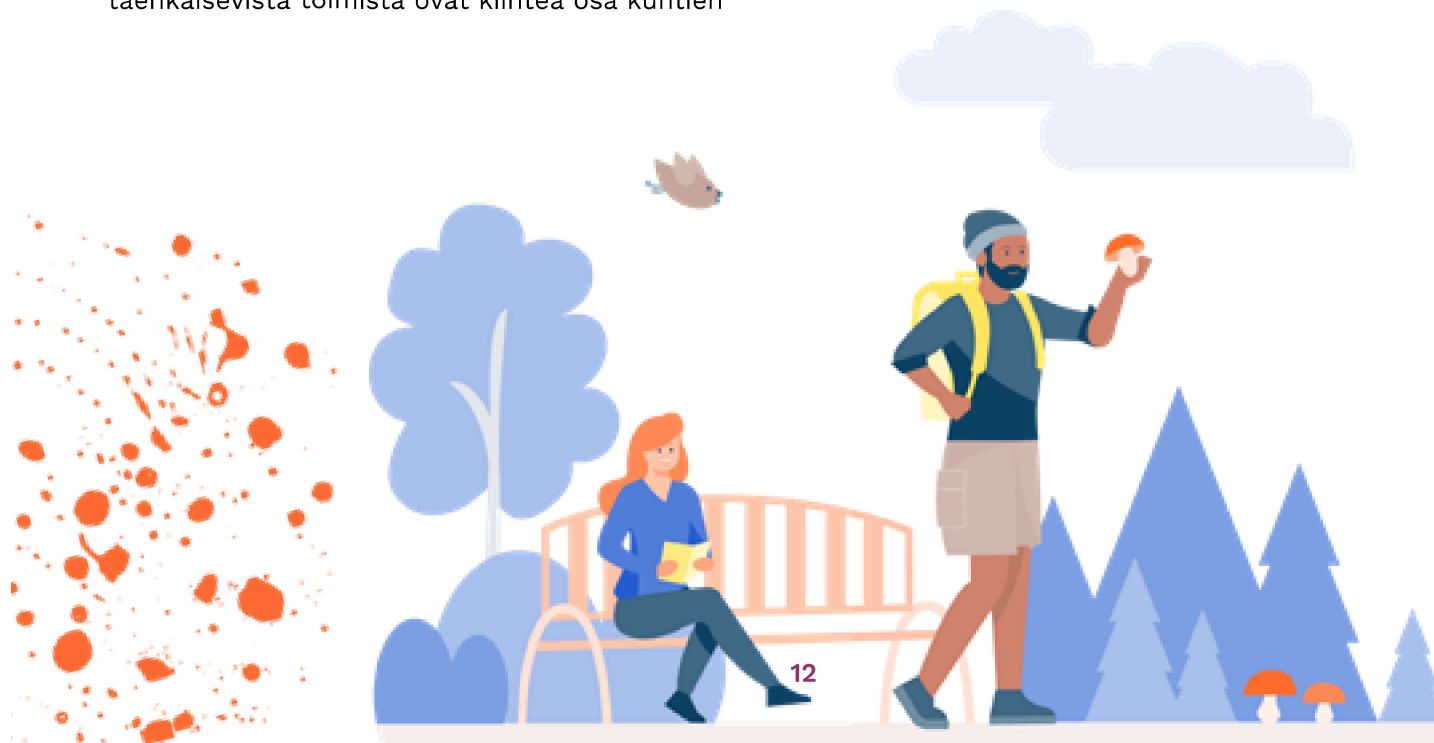
Mikä on hyvinvointialueiden rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä?

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kuntalaisen näkökulmasta kuntien ja hyvinvointialueiden yhteinen tehtävä, jota kumpikin hoitaa omassa toiminnassaan. Hyvinvointialueiden toiminta keskittyy sosiaali-, terveys- ja pelastustoimen palveluihin, jolloin myös niiden ennalta ehkäisevä työ tapahtuu pitkälti näillä toimialoilla. Hyvinvointialueilla on luonnollisesti myös omat asukasdemokratiaan ja osallistumiseen liittyvät tehtävänsä.

Koska monet hyvinvointialueiden kannalta hyvinvointiin ja terveyteen keskeisesti liittyvistä ennaltaehkäisevistä toimista ovat kiinteä osa kuntien

toimintaa, on alettu puhua elintapaohjauksen palveluketjuista. Näissä hyvinvointialueet voivat ohjata asiakkaita kunnan palveluihin esimerkiksi kulttuurin tai liikunnan osalta ja tukea tällä tavoin asiakkaiden terveellisten elintapojen toteuttamista.

Helsingin kaupungin osalta on huomioitava, että sitä koskevan erilliskäytännön perusteella kaupunki hoitaa sekä kunnille että hyvinvointialueille kuuluvia velvoitteita hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Lisäksi se tekee erikoissairaanhoidossa tiivistä yhteistyötä HUS-yhtymän kanssa.

Neuvottelut osana kuntien ja hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 ja 7 §:ssä on mainittu myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asioista käytävät vuosittaiset neuvottelut kuntien ja hyvinvointialueiden välillä. Näiden neuvotteluiden järjestämisestä vastaa hyvinvointialue ja kuntien tulee osallistua niihin. Lisäksi hyvinvointialueen tulee huomioida näissä ns. hyte-neuvotteluissa järjestöjen yritysten ja muiden viranomaisten mahdollisuus osallistua neuvotteluihin.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvä neuvottelu on yksi osa hyvinvointialueen ja kuntien välistä yhteistyökokonaisuutta. Hyte-neuvottelu on tarkoitettu nimenomaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvien asiakokonaisuuksien läpikäymiseen, ei kaiken kuntien ja hyvinvointialueen yhteistyöhön liittyvien asioiden käsittelyyn.

Yleiseen yhteistyöhön liittyvät asiat käsitellään puolestaan kuntien ja hyvinvointialueen välisessä, vähintään kerran valtuustokaudessa pidettävässä hyvinvointialuelain 14 §:n mukaisessa neuvottelussa, jossa myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuudet voivat olla yksi käsiteltävä osa-alue.

Kaikki kuntien ja hyvinvointialueen yhteistyöhön tai hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvät asiat eivät kuitenkaan ole lakisääteisten neuvotteluiden asiaa, vaan ne tulee ratkoa normaalissa kuntien ja hyvinvointialueen yhteistyössä. Yhteistyötä varten voi olla erilaisia pysyviä rakenteita, sopimuksia yms., mutta oleellista on, että kunnissa ja hyvinvointialueilla on toimivat yhteistyömenettelyt, joilla asioita kyetään sopimaan.

Mitä muita toimijoita liittyy hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen?

Kuntien ja hyvinvointialueiden lisäksi myös muilla toimijoilla on merkittävä rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. Osalla alueista maakuntien liitot osallistuvat aktiivisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuuteen ja valtion aluehallinnossa aluehallintovirastoilla on moninainen rooli kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyön kehittämisessä. Lisäksi esimerkiksi oppilaitosten rooli voi olla merkittävä opintojen aikaisessa elämänvaiheessa.

Yksi kuntien ja hyvinvointialueiden kannalta keskeinen yhteistyökumppani on laaja järjestökenttä, joka toimii yhteistyössä niin kuntien kuin hyvinvointialueiden kanssa. Järjestöillä kokonaisuudessaan on varsin laaja toimintakenttä, joka liittyy sekä kuntien että hyvinvointialueiden toimintaan. Myös yrityksillä on keskeinen rooli ihmisten arjessa hyvinvoinnin eri näkökulmien toteuttamisessa. Lisäksi seurakunnilla ja uskonnollisilla yhteisöillä voi olla paikallisesti merkittävä rooli kuntien ja hyvinvointialueiden kumppaneina.

Miten luottamushenkilöt voivat vaikuttaa kunnan linjauksiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä?

Kunnan luottamushenkilöllä on lukuisia mahdollisuuksia olla vaikuttamassa kunnan toimintaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Mikäli kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho on toimielin, luottamushenkilön rooli on luonnollinen. Valtuuston jäsenillä on hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman hyväksymisen sekä vuosittaisen talousarvioprosessin kautta mahdollisuudet vaikuttaa kunnassa tehtäviin hyvinvointipoliittisiin linjauksiin ja painopisteisiin. Myös strategiaprosessissa on huomioitava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuus.

Mielenkiinto ja perehtyminen asukkaiden hyvinvointiin, sitä tukeviin toimenpiteisiin ja tiedon keräämiseen sekä luonnollisesti hyödyntämiseen on keskiössä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Tietoa asukkaiden hyvinvoinnista on saatavilla todella paljon, mutta saman aikaisesti on hyvä tunnistaa se, että kaikesta toiminnasta tietoa ei ole käytettävissä. Myöskään toimenpiteiden vaikuttavuudesta ei ole aina saatavissa yksityiskohtaista tietoa.

Kunnan kannalta keskeisiä tietolähteitä ovat muun muassa hyvinvointikertomukset, vuosittaiset raportit, kyselyaineistot sekä keskustelut eri toimijoiden kanssa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyen on myös erilaisia verkostoja ja koulutuksia myös luottamushenkilötyön pohjaksi. Tämän oppaan loppuun on kerätty erilaisia tietolähteitä, joista myös luottamushenkilöt voivat saada tukea oman tehtävänsä hoidossa.

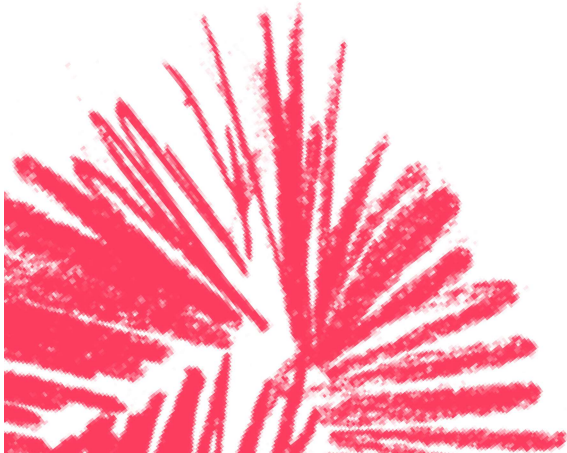
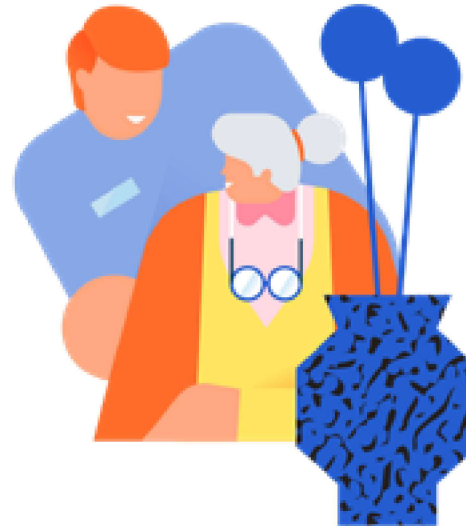

Onko hyvinvoinnin ja terveyden edistämisellä taloudellista vaikutusta kunnalle?

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisellä on monenlaisia taloudellisia vaikutuksia. Vaikuttavalla hyvinvoinnin ja terveyden edistämisellä voi olla vaikutuksia, niin yksilön, kunnan kuin hyvinvointialueen talouteen. Hyvinvoiva ja terve väestö on toimintakykyistä ja palveluiden tarve on pienempää. Terve väestö tuo myös elinvoimaa ja toime-liaisuutta kuntaan, mikä osaltaan tuo taloudellista hyötyä paikallis- ja aluetalouteen.

Valtio palkitsee osaltaan kuntia onnistuneesta hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä perus-palveluiden valtionosuuden lisäosalla eli ns. hyte-kertoimella. Kertoimen kautta kunnat saavat yhtenäisesti määriteltyjen indikaattorien kautta määräytyvää rahoitusta toimintaansa. Myös hyvinvointialueilla on samankaltainen kannuste.

Vaikuttavaksi arvioituja toimintamalleja, kerätään jatkuvasti toimijoiden hyödynnettäväksi. Oma osansa hyvinvointia ja terveyttä edistävien tekojen hyödyntämisessä on myös kuntalaisilla, joiden valinnat vaikuttavat merkittävästi kunnan panos-tuksista saatavaa hyötyyn.

Voiko päätösten vaikutuksia arvioida etukäteen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta?

Kunnissa ja hyvinvointialueilla tulee arvioida ennakkoon tehtävien päätösten vaikutuksia. Päätöksiä voidaan arvioida joko jonkun tietyn lähestymistavan (esim. lapset, yritykset, ympäristö, yms) kautta tai lähestyä asiaa laajempuna kokonaisuutena esim. vaikutusten ennakoarviointityökalun (EVA) kautta. EVA:ssa yhdistyy useat eri näkökulmat, joita päätösten vaikutuksia arvioidessa tulee huomioida. Vaikutusten ennakoarviointi tuottaa laaja-alaisesti erilaisia näkökulmia ja vaihtoehtoisia ratkaisumaleja päätöstentekijöiden tietoon.

Tarkastellaanpa vaikutuksia millä työkalulla tahansa, sillä on aina vahva kytkös hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Moniulotteinen, eri näkökulmia avaava vaikutusten arviointi, voi kuitenkin osaltaan tuottaa monipuolisemman näkemyksen asiaan, kuin pelkästään yhdestä tulokulmasta tai yhteen kohderyhmään kohdistuvista vaikutuksista lähtevä tarkastelu.

Mistä luottamushenkilönä saan tietoa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvistä asioista?

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä on saatavissa runsaasti lisätietoa. Muun muassa Kuntaliiton (kuntaliitto.fi), Hyvilin (hyvil.fi), Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (thl.fi) ja sosiaali- ja terveysministeriön (stm.fi) sivuilta saa ajantasaista tietoa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Kuntaliitto järjestää osaltaan erilaisia webinaareja, kuten esimerkiksi neljä kertaa vuodessa pidettäviä Hyte-treffejä, joissa on mahdollisuus kuulla ajankohtaisia kuntaesimerkkejä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyen. Lisäksi esimerkiksi FCG järjestää luottamushenkilöille suunnattuja koulutuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyen.

Laajempia oppaita asiasta kiinnostuneille on alla. Niissä on läpikäyty paitsi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtäviä, myös kattavasti niiden taustalla olevaa lainsäädäntöä.

[Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävät kunnassa](#) (2024)

[Hyvinvointialueen tehtävät hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä](#) (2025)

[Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhteistyö kuntien ja hyvinvointialueiden välillä](#) (2025)

[Kuntien ja hyvinvointialueiden neuvottelut](#) (2022)

[THL neuvotteluaineisto](#) (2023)

[Kunnat ja hyvinvointialueet - merkityksellistä yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa](#) (2023)

Lainsäädäntö

Kuntalaki (410/2015)

Laki hyvinvointialueesta (611/2021)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021)

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015)

Lastensuojelulaki (612/2021)

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista (980/2012)

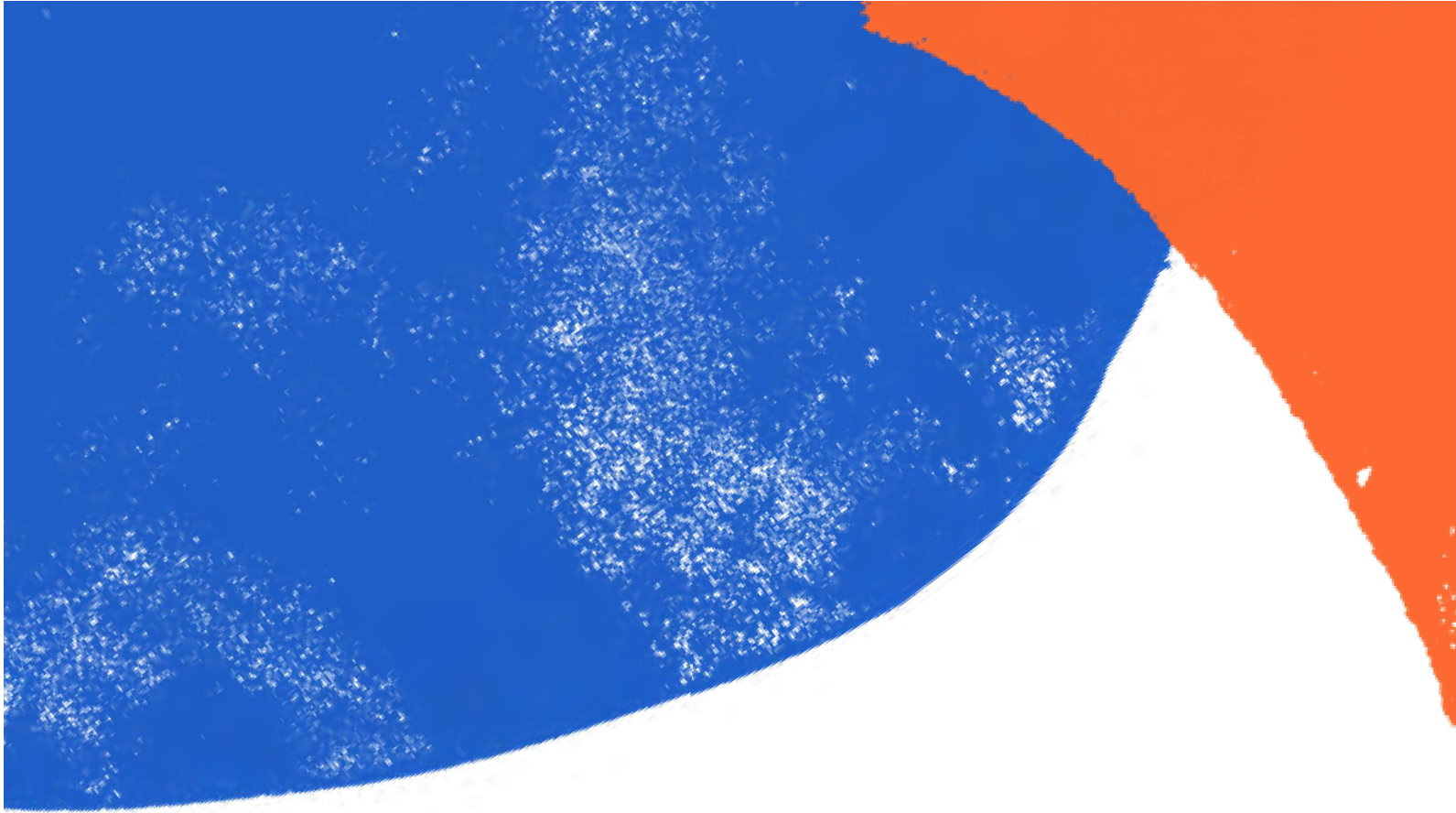
Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023)

Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä (380/2023)

Laki työllistymisen monialaisesta edistämisestä (381/2023)

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

**KUNTA
LIITTO** | Kommun-
förbundet

Mikä ihmeen hyte?

ISBN 978-952-293-943-2 (pdf)

Helsinki 2025